БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ . ACADEMIE BULGARE DES SCIENCES
РОДОПСКИ СБОРНИК, IV . RECUEIL DU RHODOPE, IV
София, 1976 . Sofia, 1976

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ МАТЕРИАЛИ ОТ ГРАД ДЕВИН

Маргарита Ваклинова

През септември 1962 г. по сведения на девински жители в избата на Кривошиеви на бившата ул. Родопи в Девин на дълбочина 1,20 м от нивото на платното на улицата се разкрили 4 гроба. Гробовете били оградени и покрити с големи каменни плочи (тикли). Разрушили ги, а после в музейната сбирка при читалището в Девин попадат само незначителна част от накитите, намерени в тях.

В края на 1963 г. на същата улица при работа над изкопи за канал се показали още гробове от същия некропол.[1] Вероятно гробището било разположено около църквата, построена недалеч (по предание на нейното място сега се издига новата църква), за да обслужва християнското население от средновековното селище.

Слабо проучен археологически, районът на Девин е богат на археологически паметници от различни епохи. Този стратегически пункт имал значение за отбраната на планината. Недалеч от Девин минава трасето на път през Родопите към юг, използуван още в античността.

Преданията, свързани с височините около Девин, говорят за богато минало, когато над околните селища по Въча и Дамлъдере се издигали крепости — орлови гнезда. Светилища, некрополи, останки от стари селища и крепости, църкви и манастири дават данни за живота на населението в близката околност на съвременния Девин.

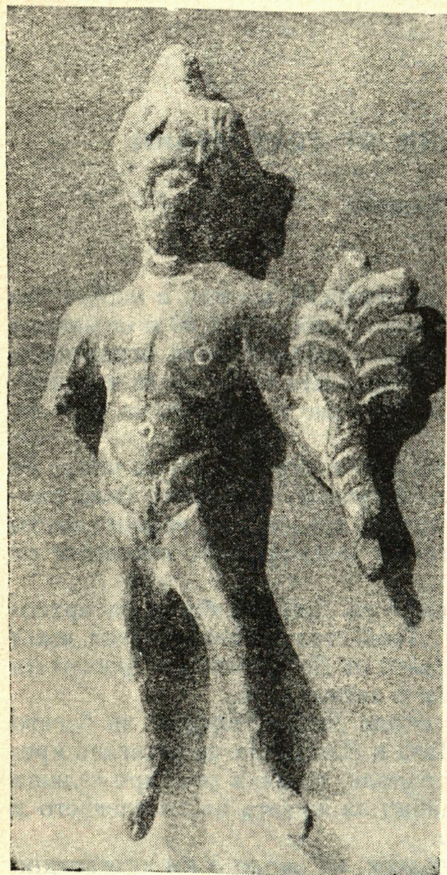
За крепостта на левия бряг на Дамлъдере, на около 5 км югозападно от Девин, преданията и до днес носят славата на безименните защитници срещу османските поробители. Вероятно в епохата на Второто българско царство крепостта била пункт не без значение в отбраната на южните граници на страната, а вероятно, както и другите крепости в този район и в Родопската област, често минавала ту в български, ту във византийски ръце.

Днес до скалистия риолитен букет може да се достигне и по пътека — отклонение от пътя по реката, идещ откъм Девин. Преди векове, когато крепостта издигала гордо стените си, тази пътека не е съществувала и от тази

---

[1] М. Хаджииванова. Нови данни за историята на Девин. — Родопски устрем, бр. 124, 26 дек. 1963.

страна крепостта е добре защитена. На тази пътека, вън от стените на укреплението, през 1964 г. дъждовете бяха измили пръстта, натрупана над покривните каменни плочи на средновековни гробове, градени по начина, по който са градени и тези от Девин. Горе, под площадката на върха, се вижда запазена на височина до 2,60 м, дебела 1,20 м стена, градена от средно големи ломени камъни, споени с бял хоросан. Тази стена преграждa скален улей по склона, за да не допусне влизането в крепостта по него. Неукрепени са били, изглежда, стръмните части над реката, а входът е бил вероятно по хребета от другата страна. Недалеч е и старият път.

Обр. 1. Девин, м. Забрал. Бронзова статуетка на Хермес от римската епоха

Друга твърдина имало на същия връх и тя била градена далеч по-рано. Стените ѝ се виждали сред ниските храсти на върха, грижливо градени от големи, добре обработени квадри, дълги до 1 м, без спойка. По този начин на трудно достъпни върхове траките са градили своите крепости по нашите земи. А на това място крепостта добре пази и контролира теснината на реката.

Още известен брой археологически находки хвърлят светлина върху живота на тракийското население по тези места. Изглежда, на 2,5 км североизточно от града (в местността Потреба) е имало тракийско светилище и некропол.[2] Недалеч било и селището по това време. И до днес личат следите от него.

В местността Забрал, където е имало старо селище,[3] е намерена бронзова фигурка на прав, гол млад мъж, висока 8 см. Повърхността ѝ е покрита с великолепна тъмнозелена патина от вековете (обр. 1). Левият крак е леко прегънат в коляното. Отделните части и анатомични особености на тялото схематично и грубо са очертани с врязани линии. Обемите са грубо изрязани. Очите са бадемовидни. Долната част на лицето е повредена. Бронзовата статуетка е изображение на бог Хермес. Майсторът, вероятно местен, не

---

[2] В. Миков. Старини от различни краища на България. — ИБАИ, V, 1928—1929, с. 331.

[3] Хр. Карамanджуков. Стари градища и развалини в Южна Тракия. — ИБАД, VII, 1919—1920, с. 142.

успял да уподоби добре кадуцея в лявата ръка и той се е превърнал в голям схематичен клон, а дясната ръка, която е държала вероятно кесията, е отчупена над лакътя. Заличени са и характерните особености на петасоса на главата и двете крилца.[4] Работена е през римската епоха.

Некрополът на селището при Забрал бил вероятно малко пò на юг, по течението на р. Въча, където е известен могилен некропол, в който погребалният обред е изгаряне на труповете, а гробовете съдържат богат инвентар от керамични и стъклени съдове от римската епоха.

Все във връзка с живота на населението в тези земи през римската епоха е и едно друго гробище в източната част на града, в м. Малък камък. При прокарване на улица между блоковете през 1971 г. са разкрити 9 погребения,[5] а други, вероятно принадлежащи на същия некропол, са били разрушени още при залесяването на склона. Гробовете са оградени и покрити с каменни плочи, традиция, която в Родопите се запазва до Късното средновековие. Гробовете са ориентирани в посока изток — запад, като съдовете са намерени поставени до краката. В един гроб освен керамичните съдове са намерени и 13 монети (зле запазени, но най-вероятно от IV в.) и коланна тока. Инвентарът, намерен в некропола, прилича много на този от късноантичния некропол при с. Беден[6] (обр. 2).

За живот по тези места в първите векове на новата ера дават данни и намерените в Девин и околността монети, сечени при римските императори Антонин Пий и Константин (музейна сбирка Девин).

Погребенията в средновековните некрополи на Девин имат общи белези. Погребаните са поставени в гроба с лице към изток, с ръце, кръстосани пред гърдите. Населението, което ги е оставило, е изповядвало християнската религия. Общ е и типът на гробната камера, която се огражда и покрива с плочи. Този обичай се вижда и в средновековните некрополи на недалечния Беден или по-далечната Хвойна, или още по-далечните Ельово (при Смилян), или във Въргов дол и Момчиловци.[7] Тази особеност би могла да свърже всички тези райони на Родопите с живота в една и съща епоха на население с една и съща етническа принадлежност — българска.

Средновековните накити, намерени в гробовете на девинските некрополи, са три вида: гривни, обеци и пръстени.

Г р и в н и. Най-масовият материал са гривните — метални или стъклени. Те са от няколко основни типа, добре известни от средновековните некрополи, разкрити из българските земи.

От античния накит Средновековието възприема отворевната метална гривна, чиито краища имитират змийски глави. Този накит имал апотро-

---

[4] Бронзови статуетки от същия вид вж. L. O g n e n o v a - M a r i n o v a. Statuettes en bronze, Sofia, 1975, с. 98—115, обр. 101, 102, 106, 123.

[5] Сведенията са получени от Г. Абрашева. Материалите се намират в музейната сбирка в Девин.

[6] М. В а к л и н о в а. Късноантичен некропол при с. Беден, Смолянско. — В: Родопски сборник, III, С., 1972. с. 141—157.

[7] С. Г е о р г и е в а. Археологически проучвания в Родопите през 1960 г. — Археология, III, 1961, кн. 4; Х р. Д ж а м б о в. Средновековна църква и некропол при с. Хвойна. — ГНАМПл, VI, 1968, с. 85; От некрополите в Ельово, Момчиловци и Въргов дол, Смолянско, са открити по няколко гроба и материалите не са публикувани, но са от същия вид.

пейчно значение. Чрез местното тракийско население на тези земи този тип преминава в българското Средновековие. Сред накитите на чехи, поляци и руси — славянските народи, които не контактуват непрекъснато и пряко с античните цивилизации и техните носители — този вид гривни се намира много рядко.

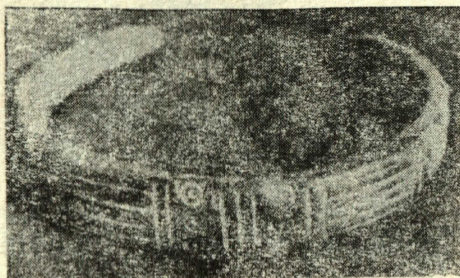

Обр. 2. Девин. Съдове от късноантичния некропол в м. Малък камък

Сред гривните с краища, оформени като змийски глави, намерени в Девин, може да се проследи известно развитие на формата, техниката на изработка и декорацията.

Сред материалите от Девин може да се допусне като най-ранен тип на гривна, чиито два отворени края са украсени със змийски глави, гривна № 4 от каталога. Масивната добре моделирана гривна се стеснява преди

краищата, които много реалистично имитират змийски глави. Пак тясно свързани с реализма на изображението са и декоративните елементи на украсата, състояща се от вдълбани конични ямички и вертикални двойни врязани линии, разпределени между главичките в краищата и централната най-широка част на гривната.

Обр. 3. Девин. Средновековен некропол на ул. Родопи. Гривна № 11 от гроб № 6

Вторият екземпляр от този тип (№ 11) е различен и по време, и по техника на изпълнението от първия пример (обр. 3). Изцяло масивна, гривната е получила стеснение и заобляне на отворените краища. Змийската глава е моделирана чрез триъгълни врязвания на двата срещуположни външни ръба, маркиращи очите на влечугото. В тези две скосени плоскости е поставен орнамент „птиче око" — окръжност с точка. Тялото също ритмично е декорирано с резки и три реда „птиче око" между скосените на места външни ръбове.

Стилизацията на изображението става още по-пълна при гривна № 5, където змийската глава е оформена с четири вертикални резки, отделящи стеснения леко заоблен край. След това двата срещуположни външни ръба са получили изрязвания за моделиране на повърхността.

Гривни от този тип се намират в материалите от всички средновековни български некрополи — в Ловеч,[8] Кайлъка при Плевен,[9] както и в посочените некрополи в Беден и Хвойна, Смолянско,[10] Гоцеделчевско[11] и много други места. Всички те могат да бъдат отнесени най-вече към периода от XI до XIII в.

От античността произхожда изобщо типът на тежката масивна бронзова гривна, чийто произход може да се свърже направо с украсата на ма-

---

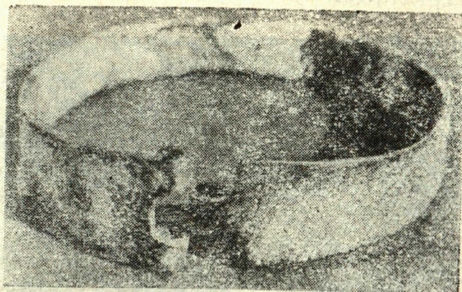
[8] С. Георгиева и Р. Пешева. Средновековен български некропол край гр. Ловеч. — ИАИ, XX, с. 537, обр. 33, 34, 35 (1—3).

[9] Ст. Станчев, Й. Чангова и Хр. Петков. Некрополът в местността „Кайлъка" при Плевен. — Археология, III, 1961, кн. 1, обр. 5 (1—3).

[10] С. Георгиева. Средновековни некрополи в Родопите. — В: Родопски сборник, I, 1965, обр. 3_1; Хр. Джамбов. Цит. съч., с. 89, обр. 10_5.

[11] С. Георгиева. Археологически проучвания в Родопите през 1960 г. — Археология, III, 1961, кн. 4, обр. 27.

сивните луковични фибули на късната Римска империя.[12] Т-образната фибула с масивен крак има като най-характерна украса кръгчета, ямички, скосявания (фасетиране) и напречни врязани линии.* Кръгчетата обикновено са орнамент „птиче око“.

Обр. 4. Девин. Средновековен некропол на ул. Родопи. Бронзова гривна № 7

Този тип фибули е бил широко разпространен в дунавските римски провинции. По техника на изпълнение обаче едните се отличават от другите. Малко трудно е било при гривните да се спазва абсолютната симетрия на орнамента. При линиите в украсата често се губи равномерността. Засега гривните от този тип са известни в балканските земи. Изглежда, те са създадени и разпространени именно там. От всички находища в българските земи засега такива гривни се срещат след X в.

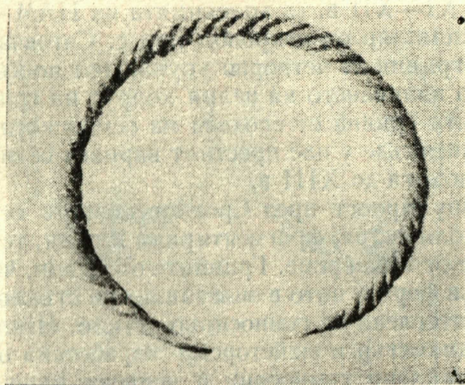
Представител на този вид гривни е № 1 от каталога, която е с богато украсена външна повърхност, моделирана с фасетиране в няколко плана, с „птиче око“, с врязани вертикални и хоризонтални линии. Краищата ѝ са скосени и стеснени. Изрязаните полета по ръба са моделирани от триъгълници, които изваждат на преден план орнаментирани ромбове или триъгълници.

Към този тип на масивните гривни бихме могли да отнесем и гривна № 6, близка по техника на изпълнението и декорацията с гривна № 4. Тя е отворена, със заоблени краища, но не стеснени, както при № 1. Украсена е в краищата с вертикални полета с малки вдлъбнати точки, разположени вертикално. Останалата средна част се разделя на четири сектора с хоризонтални редове конусни ямички. Те са прекъснати на три места с отнемания на правоъгълни полета навътре във външната повърхност на гривната. Има и по-тесни, но също масивни отлети от бронз гривни, с по-проста украса от насечки по ръбовете, kòси, хоризонтални и вертикални гравирани линии и на места „птиче око“ (№ 2) или вдълбани с остър предмет ямички (№ 17). При всички тези случаи краищата на гривните се стесняват и скосяват и

[12] М. Станчева. За произхода на един вид български средновековни гривни.— МПК, 1964, кн. 1, с. 3—10.

гривните нямат масивността на № 1. Такива гривни са известни от много находища в българските земи.[13]

Гривната с шарнирно закопчаване е вид, разпространен най-вече през X—XII в. Изработвани са били от тънка медна и рядко сребърна пластинка.

Обр. 5. Девин. Средновековен некропол.
Гривна № 19

Краищата, отворени, както при другите видове, се затваряли с игла. Обикновено в цялата гривна се запазва ширината на пластинката — тънка, изящна и чуплива.

Гривна № 7, единственият екземпляр от този тип от Девин (обр. 4), е сравнително масивна, плътна и краищата ѝ преди шарнира се разширяват. Гривната няма тази изисканост в украсата, която отличава други екземпляри от този тип, намерени на други места. Тя е украсена само с две зигзаговидни и преплитащи се свободни линии, образувани от вдълбани неравномерно с острие еднакви малки ямички. По време на изработката тази гривна би могла да бъде отнесена към XII в.[14]

Широко застъпен е типът на гривните, изработени от четворно увита тел с отворени като петлици крища. Те са разпространени сред всички славяни и са характерен белег на славянската култура за дълъг период от време[15] (обр. 5).

У нас такива гривни има навсякъде: в българския некропол до Ловеч,[16] в Кюстендилско,[17] Софийско,[18] Пирдопско,[19] Плевен,[20] Смо-

[13] Ст. Станчев, Й. Чангова и Хр. Петков. Цит. съч., обр. $5_{4,5}$; С. Георгиева. Средновековни некрополи в Родопите., обр. 30_{1-4}.
[14] С. Георгиева и Р. Пешева. Цит. съч. ,обр. 32_3.
[15] L. Niederle. Rukovět slovanské archeologie. Praha, 1931. с. 206—207.
[16] С. Георгиева и Р. Пешева. Цит. съч., обр. 36.
[17] Й. Иванов. Отчет за разкопките при Кадин мост, Кюстендилско. — ИАД, I, 1910, с. 197, обр. 95.
[18] Й. Господинов, Р. Попов, Г. Кацаров. Предисторически и старохристиянски паметници от София и околността. С., 1921, табл. I_{10}.
[19] П. Мутафчиев. Отчет за разкопките при с. Клисекьой, Пирдопско. — ИАД, V, 1915, с. 96, обр. 69.
[20] Ст. Станчев, Й. Чангова и Хр. Петков. Цит. съч., с. 38, обр.5_2.

лянско,[21] могилите в чашата на язовир Батак[22] и на много други места. Не са рядкост и в Русия.[23]

Между изплетените от меден тел гривни има и един по-усложнен екземпляр. Какви краища е имала тази гривна, не е известно. В преплитане на шесторния тел тя се приближава до типа на гривна, намерена в Гюргенджик и датирана в XI—XII в. (в колекцията на НАМ — София).[24] Близък по тип е и един екземпляр от некропол при с. Сатовча, Благоевградско.[25]

Витите телени гривни от четворно усукан тел по-късно се усложняват, за да се достигне до изливането на целия копрус на гривната и масивния ѝ вариант на кубелията гривна от епохата на османското владичество в българските земи.[26] Навсякъде у нас простият вариант се определя главно като принадлежащ на епохата до XIII в.

На особена популярност през Средновековието се радват стъклените гривни. В големи количества, фрагментирани и цели, те се откриват в селищата и некрополите от това време. Гривните от Девин, четири на брой, не са изключение нито във форма, нито в оцветяване на стъклото. Трите са кръгли с овално сечение, изтеглени от тъмносиньо стъкло. Изключение прави сравнително голяма в диаметър и майсторски изработена от два цвята стъкло гривна. Тънките стъклени тъмносини и червени нишки са усукани така, че тъмното ритмично се редува с червеното по цялата повърхност на гривната. Този вид гривни са характерни за епохата след X в. Намират се в балканските земи, както и в руски области,[27] които са били в близък допир и взаимоотношения с Византия.

Сините гладки гривни били особено разпространени между IX—XI в. Има ги и в Средна Азия,[28] и в Гърция.[29]

О б е ц и. Надушниците са накит от славянски произход. Носели се вплетени в косите и прикрепени към забрадка или лента плат. Широко разпространен през Средновековието женски накит, те се развиват и обогатяват през цялата тази епоха.

---

[21] С. Г е о р г и е в а. Средновековни некрополи в Родопите, с. 139, обр. 10.

[22] Д. Ц о н ч е в, А т. М и л ч е в. Разкопки в чашата на язовир Батак. — ИАИ, XXXII, 1970, обр. 15, с. 197 — датирана в IV—VI в. съвсем неоснователно.

[23] А. В. А р ц и х о в с к и й. Курганы вятичей. М., 1930. с. 7.

[24] R. T h e o d o r e s c u. Sur la continuité artistique balkano-danubienne au Moyen Age. — Revue des études sud-est européennes, VI, 1968, 2, c. 304, обр. 7.

[25] С. Г е о р г и е в а. Археологически проучвания в Родопите през 1960 г., обр. 1_6.

[26] С т. С т а н ч е в. Стара традиция в един народен накит. — Археология, IV, 1962, кн. 2, с. 5—11.

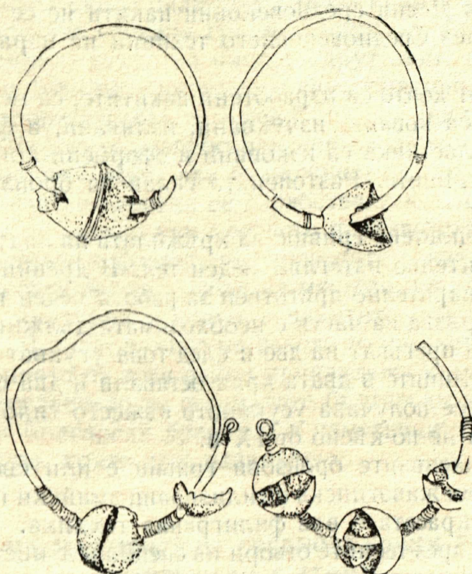
[27] Д. Д о н ч е в, А т. М и л ч е в. Цит. съч., обр. 26 — неправилно датирана в IV—VI в.; Б. Ф и л о в. Новооткрити старини. — ИАД, III, 1912, с. 337; Й. Ч а н г о в а. За стъклените гривни в средновековна България. Изследвания в памет на Карел Шкорпил. С., 1961, фиг. $2_{6,7}$; Х р. Д ж а м б о в. Накити от средновековен български некропол край с. Три водици, Пловдивско. — ИАИ, XXXIII, 1972, обр. 7; P. D i a c o n u. Parures du XI siècle découvertes à Pacuiul-lui Soare. — Dacia, XI, 1965, обр. $1_{13,14,17}$; Н. П. М и л а н о в. Дмитровское городище (Кремль города Дмитрова). — Советская археология, № 4, М., 1937, рис. 11—13.

[28] Й. Ч а н г о в а. За стъклените гривни, с. 185.

[29] G. R. D a v i d s o n. The minor objects. — Corinth, V, XII. Princeton—New Jersey, 1952, с. 263 сл.

Характерен е типът на обецата с двойно конусовидна украса в долната част и на обеците с нанизани от едно до три сферични топчета на долната част на халката.

Надушниците от Девин показват именно тези две разновидности, и то в прости варианти. В първия случай украсата им се състои само от фили-

Обр. 6. Девин. Средновековен некропол.
Обеци-надушници № 3 и 9 от каталога

гранна нишка, която минава през централната част там, където се съединяват двете основи на конусите. При втория малки звездовидно нарязани кръгчета били нанизани от двете страни на сферичките. Сега те липсват.

Обеците от типа на тези с биконична неукрасена висулка датират обикновено от сравнително ранна епоха — IX—XI в. Такива са намерени на много места по нашите земи, има и екземпляри от селище при Беден,[30] недалеч от Девин. Обеците с нанизани на халката три малки топчета от две споени в средата полусфери са широко разпространени сред руските славяни в домонголския период[31] (обр. 6).

---

[30] С. Георгиева. Средновековни некрополи в Родопите, с. 134—135, обр. 9; С. Георгиева и Р. Пешева. Цит. съч., 39_1; Новооткрити старини. — ИАД, III, 1912/13, с. 335, обр. 269; Новооткрити старини. — ИАД, IV, 1914, с. 288; Ив. Велков. Разкопки в Мадара. — В: Сб. Мадара, I, с. 149, обр. 135, 136; Р. Попов. Материали от разкопките през 1934/35 г. — В: Сб. Мадара, I, с. 82, обр. 127; Л. Бобчева. Колективна находка от монети и накити от нос Калиакра, — ИНМВ, III, 1967, обр. $23_{4,5}$, с. 211.

[31] Б. Рыбаков. Цит. съч., с. 337.

Прави впечатление липсата на пръстени сред материалите от средновековните некрополи на Девин. Изключение правят само простата халка и спирално навитият пръстен от меден тел. Такъв пръстен е известен от средновековен некропол в Гоцеделчевско.[32] Изглежда, присъствието им се дължи на една по-стара традиция, довела сравнително ранни като тип накити до тази епоха.

В намерените в Девин средновековни накити не се срещат приложени всички известни през Средновековието техники на изработка и украса на накита.

Материалите, от които са изработени накитите, са мед, бронз и стъкло. Металните накити са ковани, изчуквани, изливани, а филигранът бил изтеглян. От медна пластинка са изковани и оформени конусите и сферите за украсата на надушниците. Разтопената сплав на бронза била изливана в калъпи.

За усуканите и плетени гривни, за кръжилата на надушниците и халките майсторът предварително изтеглял меден тел. В древния Киев е намерено руло от такъв предварително приготвен за работа меден тел.[33] Приготвеният тел след това се нарязва на части с необходимата дължина, като предназначените за гривни се прегъват на две и след това усукват с друг прегънат на две тел. Между петлиците в двата края оставали и два свободни пресовани телени края. Така се получава усуканото въжесто тяло на гривната. Тази техника се появява не по-късно от IX в.

Украсата на масивните бронзови гривни е или свободна — линейна или геометрична, или животинска (стилизирани змийски глави).

При обеците украсата е във филигранна техника. При нея тънките телчета се изтеглят през тесните отвори на специален инструмент. Златните, сребърни или медни телове се завиват по два или повече, запояват се и увиват върху основа или образуват самостоятелен орнамент. Медният филигран в девинските обеци има и практическо предназначение. Той трябвало да закрие шева между основите на двата конуса на висулката или (при другите обеци) да задържи топчето неподвижно на халката.

С изковаването на метала е свързано и изсичането на орнамента. Ко̀сото изсичане и моделиране на ръбовете и плоскостите по външната повърхност на гривната е антична техника. Най-проста е гравировката на повърхността с плитко врязани с острие ко̀си, вертикални и хоризонтални линии.

В накитите се среща и дребнопуансонна орнаментална техника. При нея гривната се поставя на здрава подложка и по външната ѝ повърхност се нанася с чукане върху специален инструмент исканият орнамент. Металът при чукането само се уплътнява, като не образува релеф на вътрешното лице на гривната. Пуансоните, употребени при гривните в Девин, имали конусовидна форма с диаметър 3 мм (при № 4 и 6) или диаметър 5 мм (№ 6). Среща се и орнамент, изчукан с пуансон с малък диаметър от правилни малки точки (№ 7). Орнаментът при гривна № 17 е поставен с малко зъбчато колелце. Това е начин на украса, изглежда, характерен преди всичко за селското производство.[34] За орнамента „птиче око“ бил употребен пуансон окръж-

[32] С. Георгиева. Средновековни некрополи в Родопите, обр. 10_2, 28_9.
[33] Б. А. Рыбаков. Цит. съч., с. 331, обр. 86.
[34] Пак там, с. 300.

ност с точка в средата — при № 11 с голям диаметър и при № 2 с малък диаметър. Не е изключено обаче този орнамент (по наследство от античността) да е бил поставен с циркул по начина, по който е бил поставен върху късноантичните фибули.

В изработката на стъклените гривни предварително приготвеният шнур от незастинала стъклена маса се нарязвал и докато стъклото било още топло, се увивал в кръг около цилиндър. Двата края се споявали. Допълнително при многоцветните усукани гривни върху основния (при нас тъмносин) цвят се апликирала стъклена нишка в друг цвят, а след това се усуквали.[35] Най-широко било разпространено синьооцветеното стъкло. Червено стъкло не било произвеждано в Киев,[36] не се произвеждало и в сегашна Румъния.[37] Широкото разпространение на гривни, усукани с червена стъклена паста, в нашите земи дава възможност да се допусне, че освен в съседна Византия този вид гривни се изработвали и от стъклари у нас и че част от тези гривни се отнася към местното производство.[38]

Особено показателен е фактът, че запазените накити принадлежали на населението в средновековното селище на мястото, на което днес се намира Девин, са от една културна общност с накитите, намирани в останалите части на България. В продължение на векове до падането му под османско владичество населението на този район принадлежи към една и съща етническа общност с населението на останалите български земи. То ни е оставило данни за своя български произход в паметниците на материалната и духовната си култура, които днес разкриваме.

КАТАЛОГ НА НАКИТИТЕ ОТ СРЕДНОВЕКОВНИ БЪЛГАРСКИ ПОГРЕБЕНИЯ В ДЕВИН

1. Гривна. Бронз. Масивна със стеснени и леко сплеснати отворени краища. Украса: триъгълни изрязвания по външните ръбове, хоризонтални врязани линии, орнамент „птиче око" и коси нарези. Размери: диам. 5,5 см, шир. 0,8 см, деб. 0,7 см. Намерена в гроб в избата на Кривошиеви, Девин, 1962 г. Музейна сбирка в Девин, инв. № 14.

2. Гривна, Бронз. Фрагментирана. Масивна със стеснени и леко сплеснати отворени краища. Украса: кòси врязани линии в „рибена кост", изрязвания по двата външни ръба, орнамент „птиче око" и врязани хоризонтални и вертикални линии. Размери: шир. 0,6 см, деб. 0,3 см. Намерена в гроб в избата на Кривошиеви, Девин, ул. Родопи, 1962 г. Музейна сбирка в Девин, инв. № 15.

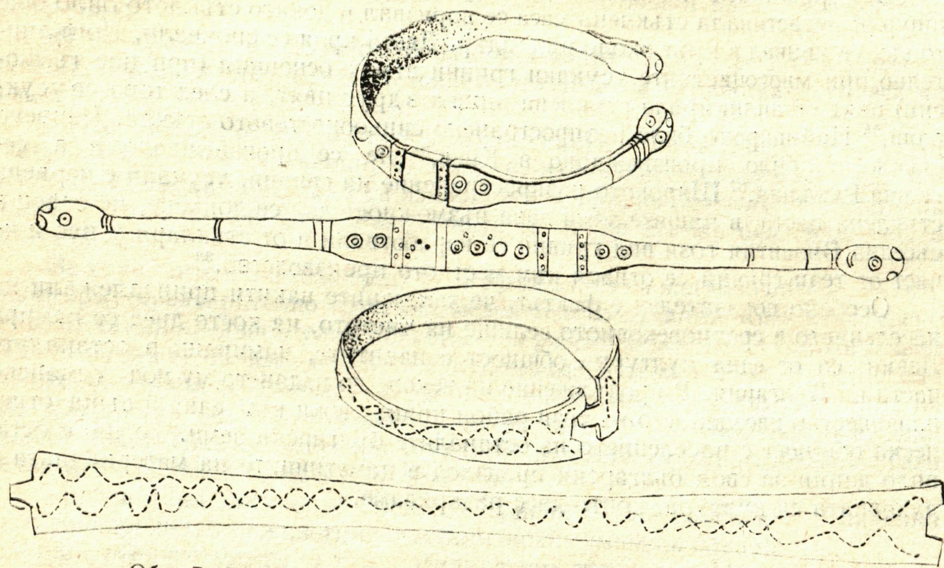
3. Обеци-надушници. Бронз. Големи отворени халки със закопчалка — халкичка и кукичка, образувани от краищата на тела. Украса от три сферички, нанизани в долната част на халката, разделени от навит на халката филигран. От двете страни на сферичките имало звездовидни медни пластинки, разпаднали се при изваждане от гроба. Размери: диам. на халката 4 см, деб. на тела 0,15 см, диам. на сферите 1,3 см. От гроб в избата на Кривошиеви, 1962 г. Музейна сбирка в Девин, инв. № 16.

4. Гривна. Бронз. Масивна, отворена, елипсовидна. Краищата са стеснени и завършват със стилизирани змийски глави. Украса: вертикални врязани линии и кръгли ямички. Размери: диам. 5,5 см, шир. 0,9 и 0,5 см, деб. 0,2 и 0,3 см. Намерена при изкоп за строеж в кв. Габровица, Девин, 1963 г.

---

[35] Й. Чангова. Цит. съч., с. 183—184.
[36] Б. А. Рыбаков. Цит. съч., с. 398—399.
[37] P. Diaconu. Цит. съч., с. 319.
[38] P. Diaconu. Цит. съч., с. 319—320.

5. Гривна, Бронз. Масивна, отворена, елипсовидна. Краищата са стеснени и украсени със стилизирани змийски глави. Украса: скосявания по външните ръбове, хоризонтални и вертикални врязани линии. Размери: диам. 5/4,5 см, шир. 0,7 см, деб. 0,15 см. Намерена в гроб на дълб. 2 м от платното на улицата при изкопи за канализация на 3. XII. 1963 г. — ул. Родопи. Музейна сбирка в Девин, инв. № 10.

Обр. 7. Девин. Средновековен некропол. Гривни № 6 и 7

6. Гривна. Бронз. Елипсовидна с отворени заоблени и леко сплеснати краища. Украса: вертикални врязани линии и вдълбани точки — големи и малки. Размери: диам. 5,3/4,3 см, шир. 1 см. деб. 0,15 см. От гроб при изкопи за канализация на 2,5 м дълб. от платното на ул. Родопи на 14. XII. 1963 г. Музейна сбирка в Девин, инв. № 11 (обр. 7).

7. Гривна. Бронз. Сравнително тънка пластинка с отворени, разширени краища, затварящи се с шарнир. Украса: преплитащи се змиевидно линии, образувани от врязани пунктири. Размери: диам. 5,3/5,1 см, шир. 1,5/0,8 см, деб. 0,1 см. От същия гроб като № 6, инв. № 12.

8. Халка. Медна, кръгла от объл тел. Размери: диам. 1,9 см, деб. 0,2 см. От същия гроб. Инв. № 13 — Девин.

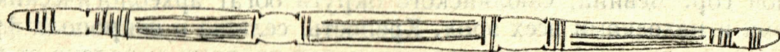
9. Обеци-надушници. Медни големи отворени халки. В долната им част е нанизана висулка — два съединени в основите си конуса. В средата, през най-широката си част висулката се опасва от два филигранни медни конеца. Тройно увит около халката филигран има от двете страни на висулката за затягане. Размери: диам. на халката 3,7 см, деб. на халката 0,2 см, диам. на висулката 1,8 см. Намерени в гроб № 6, разкрит при изкопи за канализация на ул. Родопи в Девин през декември 1963 г., дълб. 2,7 м от платното на улицата. Музейна сбирка в Девин, инв. № 1.

10. Пръстен. Мед. Спирално навит шесторно объл тел със свободни краища. Размери: диам. на пръстена 2,1 см, диам. на тела 0,12 см. От същия гроб като № 9. Музейна сбирка в Девин, инв. № 2.

11. Гривна Бронз. Масивна. Отворени, скосени и стесняващи се крайща, завършващи със стилизирани змийски глави. Украса: изрязвания по двата външни ръба, вдлъбнати вертикални и хоризонтални линии и орнаменти „птиче око“. Размери: диам. 5,5/5 см, шир. 1 см, деб. 0,35 см. От същия гроб като № 9 и 10. Музейна сбирка в Девин, инв. № 3 (обпр. 8).

12. Гривна. Мед. Шесторно изплетен тел. Елипсовидна с отворени крайща, сега липсват. Размери: диам. 5,7/5,2 см, шир. 0,6 см, диам. на тела 0,16 см. От гроб № 6 — ул. Родопи. Музейна сбирка в Девин, инв. № 4.

13. Гривни — три броя. Четворно усукан тел. Елипсовидни с отворени краища, оформени с петлици. Размери: диам. 5,7/5 см; 5,3/5,1 см; 5,9/5,7 см, шир. 0,4—0,6 см, диам. на тела 0,1 см. Намерени в гроб № 6. Музейна сбирка в Девин, инв. № 5—7.

Обр. 8. Украса на масивни бронзови средновековни гривни от Девин

14. Гривни. Стъкло. Три броя. Тъмносиньо стъкло, кръгло сечение, затворени кръжила. Размери: диам. 6 см, деб. 0,7 см. Погребение № 6. Музейна сбирка в Девин, инв. № 8.

15. Гривна. Стъкло. Увита от тъмносиня стъклена маса с инкрустирана върху нея червена стъклена нишка. Кръгла, затворена. Диам. 7,5 см, деб. 1 см. Погребение № 6. Музейна сбирка в Девин, инв. № 9.

16. Гривна. Стъкло. Тъмносиня, затворена, с овално сечение. Диам. 5,8 см, деб. 0,7 см. Погребение № 6. ОИМ — Смолян, инв. № I-131.

17. Гривна. Бронз. Отворени заоблени краища. Украса: три хоризонтални реда от вдлъбнати малки точки и вертикални врязани линии. Силно патинирана. В патината се е отпечатала мрежеста тъкан. Размери: диам. 5,2/4,8 см, шир. 0,9 см, деб. 0,2 см. Намерена в гроб при изкопи за канализация. ОИМ — Смолян, инв. № I-132.

18. Гривна. Бронз. Отворени, скосени и стеснени заоблени краища. Украса: изразявания по двата срещуположни външни ръба и хоризонтални гравирани линии. Отпечатъци от тъкан върху патината, както при № 17. Размери: диам. 5,2/5 см, шир. 0,8 см, деб. 0,15 см. Намерена заедно с № 17. Инв. № I-133, ОИМ — Смолян.

19. Гривна. Медна. Четворно усукана тел с петлици при отворените краища. Размери: диам. 5,3/5,1 см, шир. 0,45 см, диам. на тела 0,15 см. От гроб № 6. ОИМ — Смолян, инв. № I-134.

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Проблемна комисия за изучаване миналото,
бита и културата на населението в Родопите

РОДОПСКИ СБОРНИК

ТОМ IV

Под редакцията на акад. ХР. ХРИСТОВ, проф. П. ПЕТРОВ
и проф. СТР. ДИМИТРОВ

София · 1976

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ